

ОСОБИСТІТЬ ФАХІВЦЯ З ТУРИЗМУ – ВИРІШАЛЬНИЙ ЧИННИК У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ТУРИСТІВ

Микола ГОРБЕНКО

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

Постановка проблеми. Особистість фахівця з туризму є вирішальним чинником у системі підготовки, навчання і виховання тих хто займається цим видом організаційно-педагогічної і спортивної діяльності. Особистість фахівця з туризму, його специфіка роботи, позитивні вчинки і дії можуть викликати у тих, хто займається, бажання стати такими ж як він. Навпаки, неправильні дії, аморальне поведіння, байдужість в роботі викликають відразу до туризму.

Особистість – це сутність обставин і виховання. Людська особистість характеризується як сукупність суспільних відносин, а її властивості змінюються під впливом соціальних умов. Тільки в соціальному середовищі, у процесі цілеспрямованого виховання виробляється програма соціального поведіння людини, формується людина як особистість.

Можна зробити висновок, що особистість являє собою особливу якість, що людина здобуває в системі суспільних відносин на основі; діяльності, спілкування і пізнання. Треба відзначити, що саме свідомо активна діяльність людини є основою формування його особистості, формування його психічних особливостей. Сформована особистість характеризується сформованими поглядами і переконаннями, моральними вимогами й оцінками, свідомо поставленими цілями, вмінням керувати своїми вчинками, своєю діяльністю. Будь-які якості і властивості особистості здобувають характер в залежності від того, в системі яких моральних відносин вони формуються і на досягнення яких духовних цінностей спрямовані – суспільних чи індивідуалістичних.

У відносинах до навколишнього – до людей, самого себе, до участі житті, у справах суспільства – виявляється моральна характеристика особистості. Виражається світогляд, погляди, прагнення, переконання людини. Це положення особливо цінне в педагогічній діяльності, у вихованні підростаючого покоління. У педагогічній системі “учитель – учень”, “тренер – спортсмен”, “інструктор – турист” особливе місце приділяється особистості фахівця з і туризму як педагога. Педагогічна система припускає свого роду виховний: процес, заснований на організаторсько-управлінській системі, педагогічній праці фахівця – організатора і туристів, причому керівна і направляюча роль у ньому належить особистості фахівця з туризму. У цілеспрямованій діяльності особистість фахівця з туризму певним чином впливає (своїм прикладом, поведінням, переконаннями, інтересами, потребами, знаннями, вміннями і т.д.) на туристів. Від особистості фахівця з туризму багато в чому залежить ефект вражень, і власне, успіх будь-якого туристичного заходу.

Фахівець з туризму – це організатор процесу активного відпочинку, спортивного вдосконалення туристів. Звернемося до характеристики окремих властивостей особистості організатора по туризму. Єдність цих властивостей позначимо сукупним поняттям “організаторсько-управлінської здібності”. Для організатора

найважливішими якостями є уміння розбиратися в людях, товариськість, здатність залучати до себе людей, практична кмітливість, сильна воля. Вважається, що уміння практично організовувати свою власну діяльність, свою поведінку.

До найбільш важливих умінь і навичок фахівця-організатора; відносять уміння організувати і керувати контингентом людей різних за: віком, статтю, професіям, інтересам; бути комунікабельним, мати високі моральні якості, уміння нести відповідальність за діяльність підлеглих і за доручену справу.

Для успішного виконання організаторської діяльності необхідні специфічні особливі здібності. Людину, яка не має таких здібностей, щонайменше недоцільно, найчастіше шкідливо для справи використовувати як організатора.

На думку окремих авторів для особистості організатора характерні специфічні якості. До них відносяться:

1) організаторське чуття, що включає психологічну винахідливість, практичний психологічний розум, психологічний такт;

2) здатність до емоційно-вольового впливу, що складається із суспільної енергійності, вимогливості, критичності.

Подальші наші міркування будуть вестися на основі аналізу літератури присвяченій особистості і педагогічній діяльності фахівця – організатора по туризму оскільки питання його особистості в науковій літературі вивчені ще вкрай недостатньо, але мають подібність.

Фахівцю з туризму у своїй педагогічній діяльності доводиться вирішувати управлінські, організаційні, освітні, виховні й оздоровчі задачі. Фахівець з туризму крім названих завдань вирішує ще і такі як: соціальні, природоохоронні, спортивні, змагальні і гігієнічні. Ця обставина вимагає від фахівця з туризму як керівника організатора і вихователя навчально-виховного процесу прояву загальних і спеціальних знань, високого рівня професійних умінь і навичок, а також прояву позитивних морально-вольових якостей, організаторських здібностей.

Фахівець з туризму – це конкретний індивід, носій свідомості і вищої форми прояву – самосвідомості; йому властиво відносно стійка єдність потреб, цілей, мотивів, прояву спрямованості, характеру, темпераменту, здібностей, протікання інтелектуальних, емоційних і вольових процесів людини, його психічних станів і властивостей. Вони знаходять своє відображення в реалізації активності особистості інструктора в багатоплановій практичній діяльності по туризму за допомогою спілкування і пізнання. Для нього властиві риси як особистості учителя фізичної культури так і особистості організатора.

Узагальнюючи вищевикладене, можливо зробити висновок, що педагогічний процес з туризму – це складна людська форма діяльності, породжена потребами громадського життя, потребами розвитку людської культури, що має бути збережена і розвинена, якщо суспільство зуміє: передати її новим поколінням. Мета педагогічного процесу у різновидах; туризму визначає не тільки специфіку їхньої організації, але і методи навчання, і всю систему відносин, до складаються в процесі виховання у навчання. Педагогічна праця фахівців з туризму, інструкторів є процесом взаємодії людей у формі особистісних відносин.

Ця особливість педагогічної праці інструктора, подібного з особливостями праці учителя фізичної культури, підкреслює важливість морального аспекту в ньому.

Слід зазначити, що особистісні якості інструкторів різних видів: туризму на відміну від праці учителів фізичної культури мають свої; відмінності. Обумовлені специфікою

видів туризму і, відповідно, особливостями інструкторської діяльності. Тому для успішного вирішення багатьох завдань в навчально-тренувальному процесі по туризму інструкторці необхідний арсенал спеціальних особистісних якостей, таких як: почуттям відповідальності за проведення туристського заходу; вимогливість до учасників походу, особистий приклад, включаючи зовнішній вигляд і культуру використання спорядження; справедливість і об'єктивність оцінки дій вихованців; уміння усвідомити власні помилки і невдачі; володіння педагогічним тактом стосовно підопічного в різних ситуаціях; здатність зацікавити тих, хто займаються, уміння переконати в правильності рішення того чи іншого питання; уміння вибачити помилки; уміння підтримувати відповідний рівень організованості групи навіть у самих складних ситуаціях; емоційна стриманість. З інших спеціальних особистісних якостей інструктора відзначимо необхідність творчого початку в туристській діяльності. Для інструктора туризму досить важливим є уміння бути лідером групи. Особливу важливість має уміння прийняти своєчасне і правильне рішення в різних ситуаціях і, особливо, в екстремальних. Інструктор повинен володіти цілою низкою морально-вольових якостей: цілеспрямованістю, наполегливістю, організованістю, терпінням, спостережливістю, ініціативністю.

Так, психологічною наукою встановлено, що жодна якість не може існувати поза цілісною особистістю. Разом з тим уявляється можливим, виділити центральну ланку, без якої неможливий розвиток професійних важливих властивостей особистості педагога. Такою ланкою є спрямованість як система стійких домінуючих (мотивів особистості). Незалежно від спортивної спеціалізації, формування особистості викладача включає комунікативну, професійно-педагогічну і пізнавальну спрямованість.

Одну з найважливіших характеристик особистості викладача складає професійно-педагогічна спрямованість, що виступає як потреба в педагогічній діяльності, як рушійна сила розвитку педагогічних здібностей, як одна з передумов досягнення педагогічної майстерності. Формувати професійно-педагогічну спрямованість фахівця з туризму – це означає зв'язати викладання навчальних дисциплін з майбутньою професійною діяльністю, тобто на основі теоретичних знань розвивати професійно – важливі уміння, навички й особистісні якості.

Основним засобом специфічного виховання студентів є фізичні вправи, як рухова активність людини, спеціально організована відповідно до особливостей занять туризмом, закономірностями фізичного виховання. Одним з вимог до особистості фахівця з туризму, інструктора є рівень його рухової підготовленості. Становлення і формування особистості студента як майбутнього фахівця з туризму, інструктора туризму – багатогранний процес, у якому беруть участь, діють і взаємодіють найрізноманітніші фактори.

Результати дослідження та їх обговорення. Важливе значення в цьому процесі має рівень і глибина знань. Структуру знань фахівця з туризму, інструктора складають психолого-педагогічні, медико-біологічні і спеціальні знання й уміння.

У формуванні особистості фахівця з туризму важлива роль належить і циклу психолого-педагогічних дисциплін, що вводять студента у світ педагогічних явищ, розкривають наукові основи педагогічної діяльності. Сприяють оволодінню мистецтвом навчання і виховання тих, що займаються. Психолого – педагогічні знання визначають рівень професійної підготовки педагога в обраній спеціалізації. Вони дають йому можливість діяти без зайвих витрат енергії, без проб і помилок, з більшим успіхом. У силу специфіки діяльності фахівця, інструктора по туризму спілкування із туристами не носить настільки офіційний характер, як, наприклад, І учителів по

фізичній культурі. Інструктор має можливість спостерігати і вивчати туристів у різних видах туристичної діяльності, рекреації, і педагогічні ситуації, що виникають при проведенні різних видів рекреаційних і туристичних заходів вимагають від фахівця з туризму, інструктора фундаментальних знань з педагогіки, психології.

Процес навчання і виховання в області фізичної культури усе більш йде шляхом індивідуалізації. Щоб індивідуалізувати навчання, фахівець з туризму, інструктор повинен мати гарну психологічну підготовку.

Щоб керувати психологічним кліматом групи туристів, їхнім станом, він повинен у достатній мірі розбиратися й у питаннях психології спорту. Сама природа педагогічної діяльності вимагає від інструктора туризму уміння одержувати зворотню інформацію про ефект своєї діяльності. Умовою для цього є його рівень знань діагностичних методик педагогіки і психології.

Крім того, для успішної діяльності фахівця з туризму, інструктора необхідні знання предметів медико-біологічного циклу.

Знання з анатомії і фізіології дають можливість грамотно дозувати фізичні вправи, навантаження на організм туристів з обліком їхньої вікової і статеві особливостей, станом здоров'я і рівнем підготовленості. Знання по анатомії і фізіології створюють передумови психології, педагогіки й інших дисциплін. Знання з біомеханіки забезпечують процес навчання руховим діям, допомагають зробити аналіз виконання фізичних вправ, а також елементів і прийомів туристської техніки. Опанувавши знаннями гігієни, інструктор одержує необхідну підготовку в області науково-обґрунтованих шляхів і методів охорони і зміцнення здоров'я людей, а також умінь і навичок гігієнічної орієнтації дітей, підлітків, дорослих. На основі анатомо-фізіологічних і гігієнічних знань будується програма лікарського контролю за фізичним вихованням і тренуваністю організму. Знання з реабілітації, лікувальної фізичної культури допомагають фахівцю з туризму, інструктору відновлювати порушення функцій організму шляхом застосування фізичних вправ.

Центральне місце серед теоретичних дисциплін у підготовці фахівців з туризму, інструкторів займає теорія і методика фізичного виховання. Це знання закономірностей у різновидах фізичного виховання, у тому числі і туризмі, що забезпечує їхню реалізацію при роботі з різними контингентами, що займаються.

Інструкторським кадрам необхідно знати історію і шляхи подальшого розвитку фізичної культури і спорту, туризму. Вони повинні мати повну уявлення про організаційні основи різних видів туризму.

Безпека й успіх навчання основам туризму залежать від якісного: спорядження, екіпірування і спеціального устаткування. Турист у поході несе своє (особисте і суспільне) спорядження на собі. Тому керівник групи повинний знати вимоги, пропоновані до спорядження, повинен уміти робити розрахунок і розподіл необхідного для конкретного походу особистого, суспільного і бібувального спорядження. Крім цього інструктор повинен вміти вибрати безпечне місце й обладнати ділянку або місце для проведення занять з навчання техніці туризму. При проведенні рекреаційних заходів з туристами інструктор, як правило, повинен уміти використовувати гімнастичні зали, басейни, ігрові площадки і т.д.

Фахівцю з туризму, інструктору необхідні знання і навички у роботі технічними засобами навчання.

Що стосується висвітлення питань методичної підготовки інструкторів з туризму, то тут необхідно керуватися загальними дидактичними положеннями, що

лежать в основі навчально-виховного процесу. До них звичайно відносять: володіння прийомами методично правильного і послідовного проходження програмного матеріалу по роках навчання; уміння правильно організувати і проводити різні види занять з туризму, фізичній культурі; суворе дотримання дидактичних принципів при проведенні занять з людьми, що мають різний рівень фізичної підготовки, з дітьми і дорослими, уміння користуватися різними прийомами планування й обліку оволодіння необхідними уміннями і навичками тих, що займаються; давати правильну оцінку рівню спеціальної фізичної підготовленості; володіння методикою проведення занять з туризму відповідно до діючої програми.

Висновок

Виходячи з аналізу наукової літератури по фізичній культурі, можна констатувати факт відсутності спеціальної літератури стосовно до підготовки фахівців з туризму. Дана обставина є підтвердженням актуальності розробленої нами проблеми.

Література

1. А. Булдакова. *Велосипедний туризм*. – Москва: 1998.
2. В. А. Соколов, В. С. Ильин. *Велосипедный туризм*. – М., 1992.
3. А. А. Деркач. *Педагогическое мастерство тренера*. – Москва, 1981.
4. *Велосипедный спорт. Ежегодник*. – М., 1977.
5. І. О. Синиця. *Педагогічний такт і майстерність учителя*. – Київ, 1981.

ОСОБИСТІТЬ ФАХІВЦЯ З ТУРИЗМУ – ВИРІШАЛЬНИЙ ЧИННИК У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ТУРИСТІВ

Микола ГОРБЕНКО

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

Анотація Особистість являє собою особливу якість, що людина здобуває в системі суспільних відносин на основі діяльності, спілкування і пізнання. Треба відзначити, що саме свідомо, активна діяльність людини є основою формування його особистості, формування його психічних особистостей.

Ключові слова: особистість, фахівець, туризм, навчання, виховання;

ЛИЧНОСТЬ СПЕЦИАЛИСТА ПО ТУРИЗМУ – ОСНОВНОЙ КОМПОНЕНТ В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ ТУРИСТОВ

Николай ГОРБЕНКО

*Переяслав-Хмельницький государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды*

Аннотация. Личность представляет собой особенное качество, которое человек обретает в системе общественных отношений на азах деятельности, общения и познания. Надо отметить, что именно сознательная, активная деятельность человека,

является основным фундаментом его личности, формирование его психических особенностей

Ключевые слова: личность, специалист, туризм, учеба, воспитание;

PERSONALITY SPECIALIST OF TOURISM – THE BASIC COMPONENT IN SYSTEM PREPARATION OF TOURISTS

Mykola GORBENKO

Pereyaslav-Khm. state pedagogical university of the name of Skovorody Grigory

Abstract. The conclusion may be done that the personality is a specific quality, which man gets in social relation system, based on his activities, intercourse and perception. It's necessary to point out that realising, active work is the base of his personality's and psychical features' forming.

Key words: personality, specialist, tourism, teaching and education.

ВЕТЕРАНИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ В СУСПІЛЬНИХ І ДЕРЖАВНИХ СПОРТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

С.К. ФОМІН

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Постановка проблеми. В останні десятиріччя в країнах усіх континентів планети спостерігаються значні дієві заходи по впровадженню фізичної культури, спорту і туризму як серед підростаючого покоління, так і серед дорослого населення. Для цього створюються нові бази, центри фізкультурно-оздоровчого призначення, організовується підготовка кваліфікованих фахівців по фізичному вихованню (викладачів, тренерів, методистів) в середніх і вищих учбових закладах, посилюється організуюча, направляюча і контролююча роль з боку державних організацій, комітетів, міністерств в питаннях поступального здійснення заходів щодо фізичного виховання всіх верств населення.

В цій складній, комплексній роботі активно беруть участь особи, що раніше займалися спортом і туризмом.

Мета дослідження. В даній роботі нами була поставлена мета по визначенню з'ясуванню ролі та значущості практичної діяльності ветеранів і фахівців з галузі спорту в поступальному становленні і розвитку фізичної культури, спорту і туризму серед населення, в її структурних державних, суспільних і комерційних організаціях, що здійснюють діяльність в галузі фізичного виховання, туризму і спорту вищих досягнень.

Методи дослідження. Аналітичний огляд літературних джерел, періодичного друку і документальних матеріалів, анкетування, опитування і співбесіди з особами числа ветеранів спорту і туризму, кваліфікованих спортсменів, працівників державних установ (міністерств, комітетів, департаментів) ряду країн ближнього і дальнього